

Nieuwsbrief KOKW

Februari 2022: nieuwsbrief 1 van 2022

In dit nummer op pagina:

- 1 Voorwoord
- 2 Kringnieuws
- 8 Museum
- 9 Varia
- 12 Kalender

OPROEP

Ontvangt u nog een papieren versie van deze nieuwsbrief?

Graag hadden wij uw e-mailadres ontvangen op info@kokw.be, zodat u voortaan deze nieuwsbrief digitaal kan ontvangen. Bedankt hiervoor.

Voorwoord

Beste leden

Hopelijk heeft u ook genoten van de tentoonstelling over de bouwkundige ontwikkeling van de Waaslandhaven. Tuurlijk is deze tentoonstelling GEEN 'statement pro havenontwikkeling en voor het verdwijnen van Doel'. Het is de taak van de KOKW om onze geschiedenis te documenteren. En we hebben ook de nevenaspecten rond die havenontwikkeling in beeld gebracht.

Ikzelf ben erg trots dat we dit stukje regionale recente geschiedenis in beeld hebben gebracht. En het debat over de evenwichten tussen erfgoed, economie, landbouw, natuur, tewerkstelling loopt volop, en daar houden we ons een beetje uit. Maar dat wij mee het erfgoedaspect ondersteunen, is natuurlijk ook geen geheim. Integendeel, ook daar zijn wij graag partner.

De tentoonstelling reist door het Waasland, dus u krijgt nog vele herkansingen om te genieten van de prachtige foto's. Zeker doen! Het bestuur drukt graag zijn dankbaarheid uit aan Herbert Smits, curator, en helemaal nog niet uitgeblust als commissaris en medewerker. Knap, tien op tien zou de juf in het Meetjesland gezegd hebben.

En het Huis Janssens, heer voorzitter? Heb je nieuws? Euh, neen. Het gaat vooruit, langzaam maar zeker. Wordt dus ongetwijfeld vervolgd.

Tot een volgende keer!

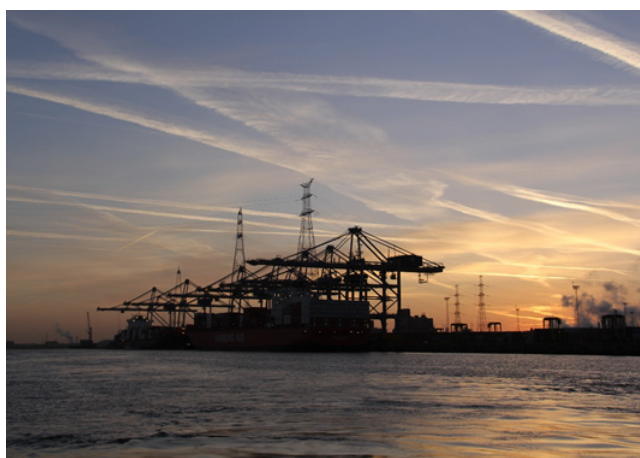
Chris de Beer – voorzitter

Kringnieuws

NA DE TENTOONSTELLINGSPERIODE IN HET STEM IN SINT-NIKLAAS (8 JANUARI TOT 6 FEBRUARI) IS DE KARAVAN BEGONNEN AAN DE RONDREIS DOORHEEN HET WAASLAND.

De KOKW – samen met de lokale heemkundige kringen en gemeenten – nodigt u graag uit op dit fotografisch overzicht over de voorbije 50 jaar Waaslandhaven, waar met 50 foto's getracht wordt een divers overzicht te geven over deze bouwtechnische ontwikkeling tijdens de voorbije vijf decennia.

Waar nu het stadsdeel (Antwerpen) Linkeroever ligt, plande men al van halfweg de 19de eeuw de eerste varianten voor een heuse haven. Vele plannen zouden hierop volgen, waaronder zelfs een verplaatsing van een rivier (La grande Coupure). Het zou meer dan 100 jaar duren, inclusief een annexatie (1923) van Zwijndrecht en Burcht bij Antwerpen, tot de Belgische Staat uiteindelijk in 1968 het initiatief neemt om een haven ter hoogte van Kallo uit te bouwen.

En toen ging het snel. In september 1969 werd een bijzondere uitvoeringsdienst, DOLSO, opgericht. Eén jaar later, op 29 oktober 1970, werd de Kallosluis aanbesteed. In 2020, vijftig jaar later, overtrof de haven op de linkeroever (de Waaslandhaven) met 117,8 miljoen ton behandelde zeegoederen voor het eerst de rechteroever, die zowat 800 jaar eerder was opgestart. Een unieke gebeurtenis, waar zowel vele waterbouwkundige infrastructuur, als de inzet van de overheden en vele havenbedrijven aan de basis liggen.

Voor de KOKW was deze periode van ontwerp, realisatie en exploitatie van een haven in het Waasland een gebeurtenis die aandacht verdient, en binnenshuis kon de Kring beroep doen op een gedreven medewerker die niet alleen de materie beheerst, de levensloop van deze haven rechtstreeks heeft gevormd en meegemaakt, maar dit bovendien voor het nageslacht systematisch fotografisch heeft vastgelegd.

Uiteraard kan je in vijftig foto's geen vijftig jaar samenvatten. Daarom zijn voor diverse onderwerpen op de tentoonstelling QR-codes beschikbaar, waarmee u ter plekke of nadien thuis toegang krijgt tot een immens aantal extra becommentarieerde beelden over de havenontwikkeling. Tevens is een brochure met toelichting beschikbaar tijdens de gehele periode van deze reizende tentoonstelling. Deze wordt downloadbaar op de website www.kokw.be.

Tijdens de openingsuren van de musea, bibliotheken en ontmoetingscentra, etc. zal de tentoonstelling te zien zijn in:

- Al voorbij: Sint-Niklaas: SteM van 8 januari tot 6 februari 2022.
- Beveren: Erfgoedhuis Hof ter Welle van 13 februari tot 27 maart 2022. Open op zondag- en woensdagnamiddag en op afspraak met Erfgoedhuis Hof Ter Welle, 03 750 10 00 (balie Ter Vesten).
- Zwijndrecht: OC t' Waaigat van 2 april tot 2 mei 2022. Tijdens de openingsuren van het OC en op afspraak met het OC via waaigat@zwijndrecht.be of 03 250 49 92.
- Sint-Gillis-Waas: De Route / Bibliotheek van 10 mei tot 30 juni 2022. Dagelijks tijdens de openingsuren van De Route en de BIB Sint-Gillis-Waas.
- Stekene: H. Kruis Kerk, 7 juli tot en met 15 augustus 2022. Dagelijks open.
- Kruibeke: nog te bepalen.

De foto's worden getoond in alle steden en gemeenten waar een belangrijke werkgelegenheid gecreëerd werd dankzij deze Waaslandhaven.

BINNENRESTAURATIE HUIS JANSSENS EN DE TOEGANGSHELLINGEN IN DE ZAMANSTRAAT

Wie herinnert zich nog de originele toegangsdeur tot de bibliotheek en het documentatiecentrum van de KOKW in de Annex, ter hoogte van de Zamanstraat 49B. Het is al een tijdje geleden, vandaar nog even een beeld uit augustus vorig jaar toen met de afbraakwerken begonnen werd.

Ondertussen werden uiteraard de werken verder gezet die erin bestonden de oorspronkelijke galerij te verwijderen en hierdoor ruimte vrij te maken voor de toegangshelling tot het Huis Janssens en voor de toegang tot de Annex, dit telkens voor mensen met fysieke beperkingen. Op de plaats van de galerij zijn thans de hellingen aangebracht naar de nieuwe toekomstige toegangsdeur tot de lokalen in de Annex (achter de ladder rechts op de foto).

Men is ook bezig met de uitwendige afwerkfase van de restauratie en herbouw van de twee sashuisjes links en rechts van deze toegangshelling. Eén van de sashuisjes (linkse) zal de verbinding tot stand brengen tussen het Mercatormuseum en het Huis Janssens. Het andere sashuisje (rechts) bevat de aansluitingen voor de nutsvoorzieningen. Binnen het Huis Janssens zijn nog talrijke werkzaamheden gelijktijdig bezig.

Tekst en foto's Herbert Smitz KOKW.

ONTHULLING LINDEBOOM T.H.V. AC DE ZAAT, FRANS BOELPLEIN 1 IN TEMSE – ZONDAG 27 MAART 2022 OM 12U.

Het bestuur van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas nodigt u van harte uit op zondag 27 maart 2022 om 12u. voor de inhuldiging van de lindeboom t.h.v. het AC De Zaat, Frans Boelplein 1 in Temse.

Deze elfde linde wordt geschonken aan de inwoners van Temse ter gelegenheid van de viering van 1.250 jaar Sint-Amelberga en haar kerk in Temse.

Gelieve uw aanwezigheid tegen uiterlijk 23 maart a.s. te bevestigen via info@kokw.be.

ENKELE NIEUWE CARTOGRAFISCHE AANWINSTEN

Flandriae Teutonicae pars Orientalior, Guiljelmus et Johannes Blaeuw exc. Amsetrdami

Mooi ingekleurd kaartje van "t'landt van den Vrye" met Brugge centraal.

Tabula MAGELLANICA qua Tierra Del Fuego cum celeberrimis fretis a F. Magellano et I. Le Maire detectis... Apud Joannem Janssonium Amstelodami.

Zeer mooi kaartje van de straat van Magelaan en "staert van Lemaire" en de Kaap Hoorn (zie hieronder).

Pars Meridionalis Brabantiae continens Dominium Mechliniense Ducatum Arschotanu.

Een kaartje dat wat opzoekingswerk vraagt.

Als slot een reeks schoolatlassen, geschonken de dhr. Erik Heyman en anderen, waarvan een selectie te zien is in de tentoonstelling "Kaarten aan de wand", (Her) ontdek oldschool platen en kaarten, in het SteM en het Mercatormuseum van 5 februari tot 1 mei 2022. Of hoe de KOKW er toch altijd weer in slaagt betrokken te worden bij tentoonstellingen in onze Stedelijke Musea.

Onze cartografische collecties en onze Mercatoriana verdienen meer aandacht en zorg dan dat we met onze beperkte middelen eraan kunnen besteden.

Toch een welgemeende dank aan al onze vrijwilligers die tijd en kunde ten dienste stellen van onze eerbiedwaardige Oudheidkundige Kring van het Land van Waas.

Eddy Maes – Collectiebeheerder Cartografie

BIBLIOTHEEK EN DOCUMENTATIECENTRUM GESLOTEN OP ZATERDAGVOORMIDDAG VOOR ONBEPAALEDE DUUR

Als gevolg van de coronapandemie en de restauratiewerken aan het Huis Janssens is de leeszaal voor onbepaalde duur gesloten. Tot onze spijt kunnen we gedurende deze periode geen bezoekers in de leeszaal ontvangen.

Gelieve voor dringende opzoeken/vragen een afspraak te maken via info@kokw.be. Dan wordt bekeken of wij u – digitaal of na de coronacrisis – alsnog kunnen verder helpen. Alvast bedankt voor uw begrip.

SCHENKINGEN AAN DE K.O.K.W.

Heb je documenten, foto's, filmmateriaal of voorwerpen, waarvan je denkt dat die voor onze Oudheidkundige Kring of voor de inwoners van het Waasland interessant zijn of zelfs van onschatbare historische waarde? Heb je zelf niet de ruimte of heb je zelf geen mogelijkheid om het bij te houden en wil je toch dat het bewaard blijft voor het nageslacht? Dan zijn wij steeds zeer dankbaar voor het vertrouwen dat in onze Kring gesteld wordt om dit in jouw plaats te doen.

Indien je een schenking wil doen, kan je ons contacteren via een bestuurslid of via info@kokw.be. We contacteren je dan zo snel mogelijk om concreet af te spreken.

Museum

TENTOONSTELLING 'KAARTEN AAN DE WAND' – TOT ZONDAG 1 MEI 2022 IN STEM ZWIJGERSHOEK / MERCATORMUSEUM

(Her)ontdek oldschool platen en kaarten. Herinner jij nog de megagrote schoolkaarten en schoolplaten die vroeger onze klassen sierden? De eerste exemplaren doken op circa 1840, maar pas rond 1900 werden ze enigszins populair. Dé hoogdagen volgden in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw. Daarna werden ze langzaamaan door overheadprojectoren en beamers naar de schoolzolders verbannen. Sinds enkele jaren maken ze hun comeback als hippe wanddecoratie. Ze zijn vintage en passen perfect zowel in moderne als retro interieurs.

Schoolkaarten en platen maken deel uit van heel wat mensen hun geheugen, maar toch kan je ze nauwelijks ergens bewonderen. Dat kan nu wél met deze fijne tentoonstelling in de musea van Sint-Niklaas. Op twee sites kan je een uitgebreide selectie van de mooiste en interessantste schoolkaarten ontdekken die onze scholen rijk waren. Ook ernstige, grappige of gewoonweg bizarre schoolplaten van toen over godsdienst, biologie en andere schoolvakken komen ruimschoots aan bod. Je kan er herinneringen bij ophalen, ervan leren of er gewoon van genieten!

Boek je tickets via: <https://www.museasintniklaas.be/plan-jouw-bezoek/tickets>.

MERCATORLEZING 'OVER DE GEVOLGEN VAN DE PERMAFROSTDOOI' DOOR HANNE HENDRICKX – DINSDAG 22 MAART 2022, 20U. IN STEM

Wat gebeurt er als we de opwarming van de aarde niet onder 1,5 graden celsius houden en de permafrost verder ontdooit? Hanne Hendrickx (fysisch-geografe en permafrostonderzoeker aan de UGent) beantwoordt tijdens deze lezing heel wat vragen.

Ongeveer één vierde van het landoppervlak op onze aarde bevat permafrost (permanent bevroren grond). Heel wat van deze gebieden verdwijnen door de stijgende temperatuur. De dooi ervan heeft nare gevolgen voor al wat leeft op deze wereld. Deze grond bewaart namelijk planten- en dierenresten als belangrijke opslag voor koolstof. Naar schatting is er

dubbel zoveel koolstof (potentiële broeikasgassen CO2 en methaan) aanwezig in de permafrost dan in de atmosfeer. Tegen 2100 zou het voor een kwart verantwoordelijk kunnen zijn voor alle emissies en zal dus een sleutelrol spelen in de opwarming van de aarde.

Hanne Hendrickx (fysisch-geografe en permafrostonderzoeker UGent) vertelt je een boeiend verhaal over de gevolgen van klimaatopwarming.

Gratis toegang. Vergeet zeker niet te reserveren: SteM, Zwijgershoek 14, 9100 Sint-Niklaas, +32 3 778 34 50, stedelijkemusea@sint-niklaas.be.

MERCATORLEZING 'PETRUS PLACIUS, CARTOGRAAF EN THEOLOOG' DOOR KOEN D'HAENE - DINSDAG 29 MAART 2022, 20U. IN MERCATORMUSEUM

Op het dorpsplein van Dranouter staat een merkwaardige gedenkplaat voor Petrus Plancius ofwel Pieter Platevoet. Koen D'haene, gefascineerd door dit monument, beet zich vast in het leven en werk van deze illustere 16de-eeuwse cartograaf.

In zijn boek 'Een slimme jongen die goed kon vertellen' brengt hij het boeiende levensverhaal van deze veelzijdige man. Niet alleen was Petrus Plancius een talentvolle cartograaf maar ook astronoom, geograaf, bewindhebber van de VOC én beducht calvinistische predikant.

Gratis toegang. Vergeet zeker niet te reserveren: SteM, Zwijgershoek 14, 9100 Sint-Niklaas, +32 3 778 34 50, stedelijkemusea@sint-niklaas.be.

Varia

TENTOONSTELLING 'OOST-VLAAMSE KERKARCHIEVEN: 3 BROERS, 427 PAROCHIES, 20 JAAR LATER' OVER HET WERK VAN DE GEBROEDERS VAN BOCKSTAELE

Graag delen wij jullie mee dat op 28 januari 2022 in de kooromgang van de Gentse Sint-Niklaaskerk, Korenmarkt of Cataloniëstraat, de tentoonstelling 'Oost-Vlaamse kerkarchieven: 3 broers, 427 parochies, 20 jaar later' is geopend over ons archiefwerk van meer dan 20 jaar. Het toont op een visuele manier goed aan hoe rijk en gevarieerd zo'n archief kan zijn. Het is meer dan parochieregisters. De tentoonstelling is georganiseerd door het Rijksarchief te Gent en het Bisdom. De tentoonstelling is gratis toegankelijk van 10 tot 16u. en dat tot 27 februari 2022.

De drie broers, Geert, Julien en Marc Van Bockstaele

SINT-ANTONIUSVIERINGEN IN VLAANDEREN ALS IMMATERIEEL ERFGOED

Op initiatief van enkele verenigingen, willen Centrum Agrarische Geschiedenis, Histories en PARCUM de Sint-Antoniusvieringen in Vlaanderen laten erkennen als immaterieel cultureel erfgoed, en dit samen met zoveel mogelijk lokale vieringen. Verenigd in een werkgroep van vieringen over heel Vlaanderen willen we een aanvraag indienen om deze Sint-Antoniusvieringen te laten erkennen als Immaterieel Cultureel Erfgoed. Ook de KOKW is ervan overtuigd dat deze vieringen een plaats op de Inventaris verdienen!

Wilt u deze aanvraag ondersteunen? Vul dan het formulier in achter deze link: <https://forms.gle/k3JKuQznmQzrWMkJ9>. Vulde u het formulier reeds in? Deel het gerust met anderen waarvan u weet dat ze de Sint-Antoniusvieringen een warm hart toedragen.

Organiseert u zelf jaarlijks (mee) een viering in Vlaanderen? Bespreek dan zeker met het organiserend comité om een registratie in de feestendatabank van Histories te realiseren om zo het erkenningsdossier mee te vervolledigen (<https://www.lecavzw.be/node/add/feest>)!

Meer info: Laura Danckaert, projectmedewerker Centrum Agrarische Geschiedenis, Atrechtcollege, Naamsestraat 63, bus 5308, 3000 Leuven, Tel: +32 (0)16 37 21 90, laura.danckaert@cagnet.be, www.cagnet.be.

EEN TENTOONSTELLING EN EEN BOEK OVER CAFÉS (ALS BEDREIGD ERFGOED)

Het is niet ongebruikelijk, wel integendeel, dat een tentoonstelling een signaal vormt dat iets aan het verdwijnen is of al verdwenen is. Dat geldt ook voor de tentoonstelling "Blijven hangen. Op zoek naar het caféleven in Lokeren", die nog tot en met 26 februari 2023 (!) loopt in het Stadsmuseum van Lokeren. Het project - bij de expositie hoort ook een gelijknamig boek - is in hoofdzaak het werk van twee Lokerse muzikanten, Paul De Schepper en Gerry De Mol, respectievelijk opvoeder en socioloog van opleiding, die af en toe samen musiceren en al dan niet samen op geregelde tijden cafés frequenteren. De Mol stond in voor de 'museale dramaturgie', die - op basis van de door De Schepper aangeleverde historische informatie - met de medewerking van het personeel van het Lokerse Stadsmuseum en de Stedelijke Culturele Raad van Lokeren werd uitgewerkt tot een tentoonstelling.

In 2016 realiseerde het duo De Schepper-De Mol onder de titel "Lokerse Liekskes" een boek met CD over Lokerse volksliederen uit de voorbije anderhalve eeuw. In 2014 publiceerde Paul De Schepper, die zijn bevindingen steevast baseert op uitgebreid en diepgaand archief- en literatuuronderzoek, al "In boerenhanden", een zowel historisch als technisch

overzicht betreffende de werktuigen en materialen die werden gebruikt in de traditionele en de gemechaniseerde landbouw in Vlaanderen tot en met de vorige eeuw.

Het idee voor dit initiatief over cafés in de echte en ondertussen min of meer bijna historische zin van het woord, ontstond uiteraard op café. Sinds het letterwoord horeca in de loop van deze eeuw geleidelijk een plaats heeft verworven in ons dagelijks taalgebruik, is het aantal cafés waar alleen chips, droge worsten, kaas of salami op de kaart staan en eventueel een meegebrachte boterham of een afhaalbroodje kunnen worden geconsumeerd, helaas meer en meer een zeldzaamheid geworden of aan het worden...

De jongste jaren sloten in Lokeren onder andere de cafés "De Statie" en "De Donkere Wolk" - twee kroegen zou men in Nederland zeggen - de deuren. Respectievelijk de toog en allerhande meubilair en materiaal van deze voormalige etablissementen zijn te zien op de tentoonstelling in het Lokerse museum. Naast onder meer glazen, bierkaartjes en flessen van Lokerse brouwerijen en bierhandels, publiciteitsborden voor bier en andere dranken in email, een jukebox uit de jaren 1950 en andere nostalgische objecten in die sfeer. Op een kaart werden de naam en de locatie van honderden niet meer bestaande Lokerse cafés aangegeven. Het caféleven van weleer in de Durmestad en haar deelgemeenten Eksaarde en Daknam wordt verder in beeld gebracht met tal van foto's, tekeningen, affiches, archiefdocumenten, verhalen en herinneringen. In de tentoonstelling wordt vanzelfsprekend slechts een fractie gepresenteerd van de veelheid aan historische gegevens en anekdotes die van het boek een naslagwerk maken.

Wie in het algemeen meer wil weten over de productie en de consumptie van dranken door de eeuwen heen, kan uiteraard terecht bij de vele voortreffelijke publicaties van de Leuvense emeritihogleraren geschiedenis Raymond Van Uytven (1933-2018) en Erik Aerts. De publicatie over het caféleven in Lokeren, Eksaarde en Daknam legt de focus op hoe een en ander lokaal en regionaal werd vertaald en beleefd in een Vlaamse provinciestad en twee aanpalende dorpen, die inmiddels deelgemeenten zijn geworden.

De combinatie van algemene en specifiek Lokerse elementen zorgt ervoor dat de tentoonstelling "Blijven hangen. Op zoek naar het caféleven in Lokeren" een aanrader is voor iedere café- en/of erfgoedliefhebber. Wie in de gelijknamige publicatie wil bladeren bij een (alcoholisch) drankje, moet daarvoor wel uitwijken naar een café of 'horecagelegenheid' in de buurt...

In de loop van 2022 zal aan de voorgevel van café "De Pelgrim" op de Lokerse wijk Everslaar, een

van de locaties waar minstens sinds het midden van de 19de eeuw onafgebroken een herberg was gevestigd, als een soort 'landmark' een historisch informatiebord worden aangebracht.

Het Stadsmuseum van Lokeren is geopend van woensdag tot en met zondag van 14 tot 17 uur en op zondag ook van 10 tot 12 uur (09 345 44 58, museum@lokeren.be). Het boek kost 42 euro en is te koop op de tentoonstelling en via www.blijvenhangen.be, maar kan ook worden besteld bij de Standaard Boekhandel in uw stad of gemeente.

Nico Van Campenhout

Kalender

- Zaterdag: Bibliotheek en documentatiecentrum gesloten op zaterdagvoormiddag voor onbepaalde duur als gevolg van de coronapandemie en restauratiewerken aan het Huis Janssens.
- Februari-augustus 2022: Reizende tentoonstelling 'Vijftig jaar bouwkundige realisaties Waaslandhaven', achtereenvolgens te zien in Beveren, Zwijndrecht, Sint-Gillis-Waas en Stekene.
- Dinsdag 22 maart 2022, 20u.: Mercatorlezing 'Over de gevolgen van de permafrostdooi' door Hanne Hendrickx in SteM.
- Zondag 27 maart 2022, 12u.: Onthulling lindeboom t.h.v. AC De Zaat, Frans Boelplein 1 in Temse.
- Dinsdag 29 maart 2022, 20u.: Mercatorlezing 'Petrus Plancius, cartograaf en theoloog' door Koen D'haene in SteM.
- Tot zondag 1 mei 2022: Tentoonstelling 'Kaarten aan de wand' in SteM Zwijgershoek / Mercatormuseum.

MET DANK AAN:

Verantwoordelijke uitgever nieuwsbrief KOKW: Chris De Beer, voorzitter, postbus 144, 9100 Sint-Niklaas, 2022, e-mail: info@kokw.be, www.kokw.be